

ҚАЗАҚСТАН ҰЛТТЫҚ БАНКІ

КРЕДИТТЕУ ЖӨНІНДЕ БАНКТЕРГЕ ПІКІРТЕРІМ ЖҮРГІЗУ

2022 ЖЫЛҒЫ
2-тоқсан

Кредиттеу жөнінде банктерге пікіртерім жүргізу

2022 жылғы 2-тоқсан

Корпоративтік секторды кредиттеу

2-тоқсанда кәсіпкерлік субъектілері тарапынан кредиттерге сұраныстың айтарлықтай өсуі оның өткен тоқсандағы, әсіресе шағын және орта бизнес бойынша төмен сұранысын алмастырды (1-сурет). Бұл ретте, 1-тоқсанда басталған кредиттік ресурстар құнының шамалы өсуінің жалғасуы байқалады (2 және 4-суреттер). Сондай-ақ ірі және орта бизнесті кредиттеу талаптары біршама қатаңдатылды.

2022 жылғы 2-тоқсанның қорытындысы бойынша шағын кәсіпкерлік субъектілері тарапынан кредиттерге сұраныс индексі айтарлықтай өсті. Шағын бизнес тарапынан кредиттерге сұраныстың өсуі банктердің жартысында, негізінен, ірі банктерде байқалды. Есепті тоқсанда келіп түскен кредиттік өтінімдердің жалпы саны т/т 19%-ға 310 мың теңгеге дейін өсті, ал өтінімнің орташа мөлшері т/т 8%-ға 23,3 млн теңгеге дейін төмендеді. Өтінімдер санының өсуі көбінесе ірі банктердің шағын бизнеске өзінің скорингтік онлайн кредиттік өнімдерінің белсенді дамытуына байланысты. Банктер өнімдердің қолайлылығын арттырып, клиенттік базаны қамтуды арттыруды жалғастырды. Сонымен қатар, орта банктер есепті тоқсанда алғаш рет жеке кәсіпкерлерге арналған өздерінің сандық кредиттік өнімдерін іске қосты. Сондай-ақ, мемлекеттік бағдарламалар шеңберінде кредиттеу қайта жанданды, бұл шағын бизнес сегментіндегі кредитке сұраныстың өсуіне де әсер етті.

Орта кәсіпкерлік субъектілері тарапынан да кредиттерге сұраныс 2-тоқсанда айтарлықтай ұлғайды. Есепті тоқсанның қорытындысы бойынша келіп түскен кредиттік өтінімдердің саны т/т 4 есе өсіп, 3,9 мыңға жетті, ал өтінімнің орташа мөлшері т/т жартысына жуық төмендеп, 265 млн теңгені құрады. Мұндай өтінімдердің басым бөлігі аз сомамен 30 күнге дейінгі мерзіммен қамтамасыз етусіз қысқа мерзімді қарыздарға болды, бұл кредиттік өтінімдер бойынша жалпы орташа соманың күрт төмендеуіне әкелді. Ірі банктер есепті тоқсанда ЖШС үшін жаңа онлайн кредит өнімін іске қосты, бұл орта бизнес өтінімдерінің жалпы санының өсуіне әсер етті. Басқа банктер сұраныстың өсуін ресейлік еншілес банктерден ШОБ клиенттерінің тоқтаусыз келуімен түсіндіреді.

Кредиттерге сұраныстың ең аз өсімі ірі бизнес тарапынан болды. Сұраныстың өсуіне негізгі үлес қосқан ірі банктердің қарыз алушылары. Есепті тоқсанда өтінімдер саны т/т 203-ке дейін 10%-ға өсті, ал өтінімнің орташа мөлшері т/т 7,6 млрд. теңгеге дейін 37%-ға ұлғайды. Банктер мұндай ұлғаюды, бір жағынан, өткен тоқсанда келіп түскен өтінімдер санының төмен базасымен, екінші жағынан, ресейлік еншілес банктерден ірі бизнес клиенттерінің қосымша келуімен түсіндіреді. Тоқсандық ұлғаюға қарамастан, есепті

тоқсандағы өтінімдер саны (203) 2021 жылғы орташа тоқсандық деңгейден (245) 17%-ға төмен қалып отыр.

Банктердің шағын бизнесті кредиттеуге дайындығы ірі банктерде біршама төмендеді. Шағын бизнестің кредиттерге өтінімдері бойынша мақұлдау коэффициенті 2022 жылғы 2-тоқсанда өткен тоқсандағы 33%-дан дейін 29%-ға дейін төмендеуін жалғастырды. Ірі банктердің респонденттері мақұлдау үлесінің төмендеуін шағын бизнес портфеліндегі кредиттік тәуекелдердің өсуімен және мерзімі өткен берешектің шамалы ұлғаюымен байланыстырды. Мақұлдау коэффициентінің төмендеуі негізінен шағын бизнесті кредиттеудің скорингтік онлайн өнімдерінде байқалады. Керісінше, орта және ірі бизнестің кредиттерге өтінімдері бойынша мақұлдау үлесі біршама ұлғайып, сәйкесінше 57% және 55% құрады, бірақ әлі де 2021 жылғы орташа деңгейден төмен қалып отыр. Орта бизнеске есепті тоқсанда мақұлдау үлесінің ұлғаюы көбінесе көлемі бойынша ұсақ және қысқа кредиттік өнімдер (30 күнге дейін) бөлігінде болды. Сондай-ақ, АҚШ пен ЕО-ның санкцияларына ұшыраған Қазақстандағы ресейлік еншілес банктер 2022 жылғы 2-тоқсанда бизнеске іс жүзінде кредит бермегенін атап өту керек. Бұрын осы банктерде қызмет алған клиенттер біртіндеп басқа қазақстандық банктерге кетті.

Банктер күткендей, кредит беру талаптары бөлігінде бизнеске кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемелерінің, ең алдымен ірі және орта кәсіпкерлік субъектілері үшін өсуі жалғасты. Бұл ретте, көптеген банктер есепті тоқсанда кредиттік ресурстар құнының өсуін шамалы деп бағалайды.

Жекелеген банктер келесі тоқсанда ірі бизнес тарапынан кредиттерге сұраныстың шамалы ұлғаюын күтеді (1-сурет). Респонденттердің пікірінше, ШОБ бойынша сұраныс индексі орташа есеппен есепті тоқсан деңгейінде сақталады. Банктердің көпшілігі келесі тоқсанда бизнеске кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемелерінің өсуін күтпейді (4-сурет).

Жеке тұлғаларды кредиттеу

2022 жылғы 2-тоқсанда бөлшек қарыздарға ипотекалық кредиттеу сегментінде сұраныс азайды, ал тұтынушылық кредиттеудің барлық түрлері бойынша оның ұлғаюы байқалды (5-сурет). Бөлшек қарыздардың барлық түрлерінде кредит беру талаптарының қатаңдатылуы байқалды (6-сурет).

Банктер ипотекалық қарыздарға сұраныстың төмендеуін субсидияланған мөлшерлемелер бойынша ипотекалық қарыздарға қолжетімділіктің қысқаруымен, атап айтқанда, «Баспана Хит» бағдарламасының жабылуымен байланыстырады. Сондай-ақ, халықтың негізгі сұранысы өткен тоқсанда 2022 жылғы 1 сәуірден бастап тұрғын үй сатып алу және/немесе жағдайын жақсарту мақсатында зейнетақы жинақтарын пайдалану бойынша жеткіліктілік шегін арттыруға дейін іске асырылды. Бұл ретте маусымдылық факторы және жекелеген банктің жаңа сандық ипотекалық өнімді енгізуі есепті тоқсанда ипотекалық қарыздар бойынша өтінімдер санының т/т 90,4%-ға едәуір өсуіне алып келді және 258 мың өтінімді құрады. Бұл ретте, осы факторлар тұтастай алғанда ипотекалық кредит беру нарығындағы сұраныс индексінің төмендеу үрдісінің өзгеруіне ықпал етпе алмады (7-сурет).

Есепті тоқсанда тұтынушылық қарыздарға сұраныс негізінен халықтың өсіп келе жатқан тұтынушылық қажеттілігі есебінен өсті. Банктер сұраныстың арту факторларының бірі деп халықтың ұзақ мерзімді пайдаланатын тауарларға шығыстарының ұлғаюын атап өтті. Тұтынушылық қарызға сұраныстың өсуіне ықпал еткен тағы бір фактор кредит беру талаптарының жеңілдеуі: жеке банктегі кепілмен қамтамасыз етілген тұтыну қарыздары бойынша кепіл мүлкіне қойылатын талаптардың төмендеуі және басқа банктегі кепілсіз қарыздар бойынша қарыз лимитінің өсуі және өтеу мерзімінің ұлғаюы (8-сурет) болды. Сондай-ақ, банктер кредиттік ресурстарға сұраныстың артуы клиенттердің ресейлік банктерден көшу легіне байланысты екенін атап өтті. Нәтижесінде, 2-тоқсанда кепілді және кепілсіз тұтынушылық кредиттеу бойынша келіп түскен өтінімдердің саны 27,8%-ға және 4,3%-ға өсіп, тиісінше 12 мың және 11 млн өтінімдерді құрады.

Есепті тоқсанда автокредит алуға сұраныстың өсуі көбінесе жеңілдікпен автокредит беру бағдарламасын іске қосумен байланысты. Алайда, автокөліктердің жетіспеушілігі мен автосалондарда кезектің қалыптасуы жеңілдікпен автокредит алуға өтінім беру процесін қиындатады. Банктер аталған қиындықтар кредиттік өтінімдерді қарау процесін ұзаққа созып жіберетінін атап өтті. Осылайша, ол кредит бойынша келіп түскен өтінімдер саны есепті тоқсанда 4,4%-ға қысқарып, 393 мың өтінімді құрады.

2-тоқсанда сыйақы мөлшерлемелерін ұлғайту бөлігінде, оның ішінде Ұлттық Банктің базалық мөлшерлемесінің көтерілуіне байланысты бөлшек кредиттеу талаптары қатаңдатылды (9-сурет). Оның үстіне қарыз алушының кірістерін есепке алу бойынша заңнамадағы борыштық жүктеме коэффициентін есептеудегі өзгерістер банк өнімдерінің скорингтік үлгілерін қайта қарауға әсер етті және клиенттердің төлем қабілеттілігіне қойылатын талаптарды қатаңдатуға әкелді.

Келесі тоқсанда банктер ипотекалық қарыздарға сұраныс есепті деңгейде сақталады деп күтеді, бірақ 3-тоқсанда ипотекалық өнімдердің іске қосылуына байланысты жылдың соңында сұраныстың ұлғаюы күтіледі. Сондай-ақ, банктер келесі кезеңде тұтынушылық қарыздарға өтінімдер саны артады деп күтуде, ал автокредиттерге сұраныс біршама төмендейді.

Зерттеу бойынша жалпы ақпарат

Кредиттеу жөніндегі пікіртерімді банктерге Ұлттық Банк кредиттік ресурстарға сұраныс пен ұсыныстарға өзгерістерді бағалау мақсатында тоқсан сайынғы негізде жүргізеді. Пікіртерім банктің жалпы кредиттік саясатын қалыптастыруға және тәуекелдерді басқаруға жауапты банктің басшыларына жіберілді. Зерттеу барысында жекелеген банктердің өкілдерімен сауалнама және кейіннен сұхбат алу арқылы барлық банктерге пікіртерім жүргізіледі.

Көптеген сұрақтарға жауаптардың нұсқалары төменде келтірілгендердің біреуін таңдауды пайымдайды:

-1 = айтарлықтай азаяды (азайды)/қатаңдайды (қатаңдады)

-0,5 = шамалы азаяды (азайды)/қатаңдайды (қатаңдады)

0 = бұрынғы деңгейде қалады (қалды)

0,5 = шамалы ұлғаяды (ұлғайды)/жеңілдейді (жеңілдеді)

1 = айтарлықтай ұлғаяды (ұлғайды)/жеңілдейді (жеңілдеді)

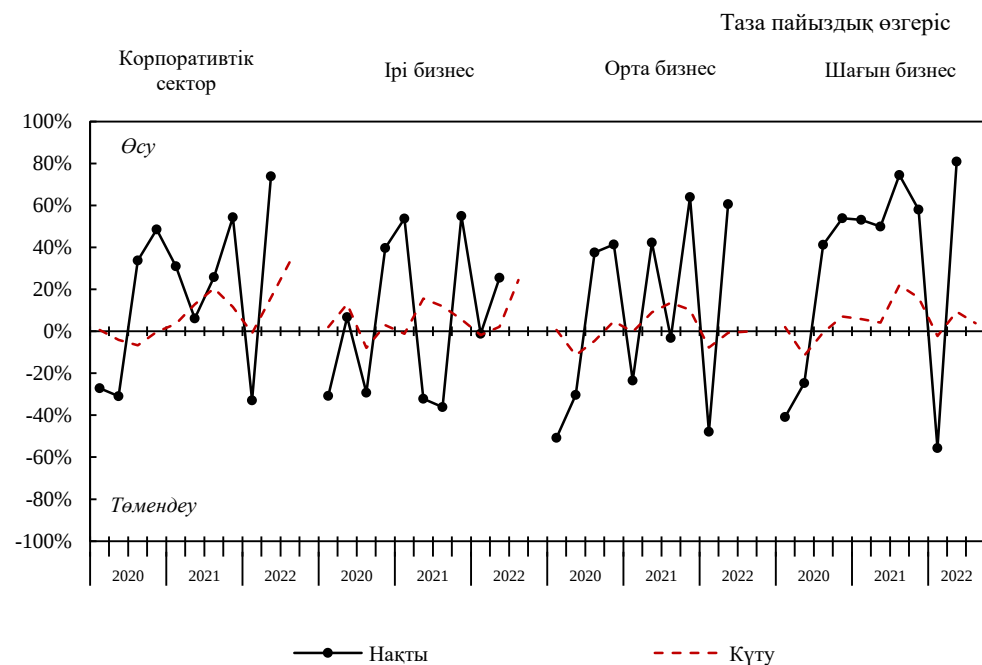
2018 жылғы 1-тоқсанға дейін зерттеу нәтижелері таза пайыздық өзгерісті (ТПӨ) – өлшемдердің ұлғайғанын (жеңілдегенін) белгілеген респонденттер үлесі мен оның азайғанын (қатаңдағанын) белгілеген респонденттердің үлесі арасындағы айырманы есептеу арқылы қарапайым орташа ретінде жинақталды.

2018 жылғы 1-тоқсаннан бастап зерттеу нәтижелері кредиттеу нарығының тиісті сегментіндегі банктердің үлесін ескере отырып ТПӨ-ге жинақталады. Аталған индикатордың мәні егер банктер «айтарлықтай азайды/қатаңдады» жауабын таңдаса -100%-дан бастап, егер банктер «шамалы айтарлықтай ұлғайды/жеңілдеді» жауабын таңдаса 100%-ға дейін құбылуы мүмкін.

Аталған ТПӨ индикаторының оң мәні өлшемдердің өсу (жеңілдеу) қарқыны туралы, теріс мәні – төмендегені (қатаңдағаны) туралы куәландырады. Бұл ретте, таза пайыздық өзгерістің мәні өлшемдегі өзгерістің шамасын көрсетпейді, тек өзгерістің өзін ғана көрсетеді.

Сонымен қатар 2018 жылғы 1-тоқсаннан бастап келіп түскен және мақұлданған кредиттік өтінімдер жөніндегі сұрақтар қосылды (№21, 22, 23 сұрақтар). Келіп түскен өтінімдердің жалпы саны кредиттік шешім (мақұлданды/ бас тартылды) қабылданған өтінімдерді, және зерттеу жүргізу барсында қаралып жатқан өтінімдерді қамтиды.

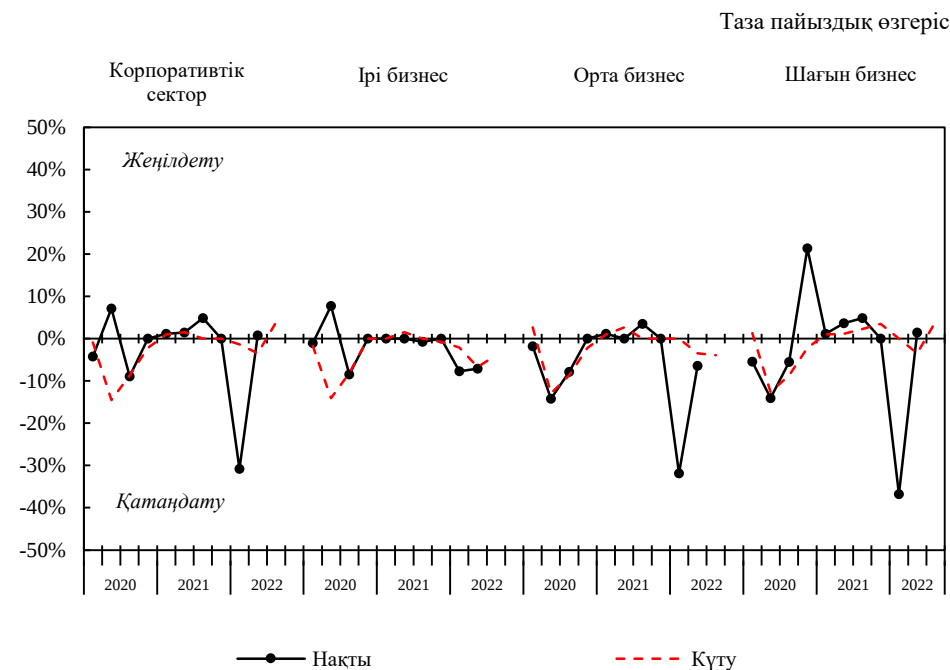
1-сурет. Кәсіпкерлік субъектілерінің кредит ресурстарына сұраныс

(а) №1 сұрақ: Кәсіпкерлік субъектілерінің кредитке сұранысы соңғы 3 айда қалай өзгерді (маусымдық ауытқуларды қоспағанда)? Сіздің пікіріңізше кәсіпкерлік субъектілерінің кредитке сұранысы келесі 3 айда қалай өзгереді?

(б) Оң таза пайыздық өзгеріс кәсіпкерлер тарапынан кредиттік ресурстарға сұраныстың ұлғаюының белгісі болады.

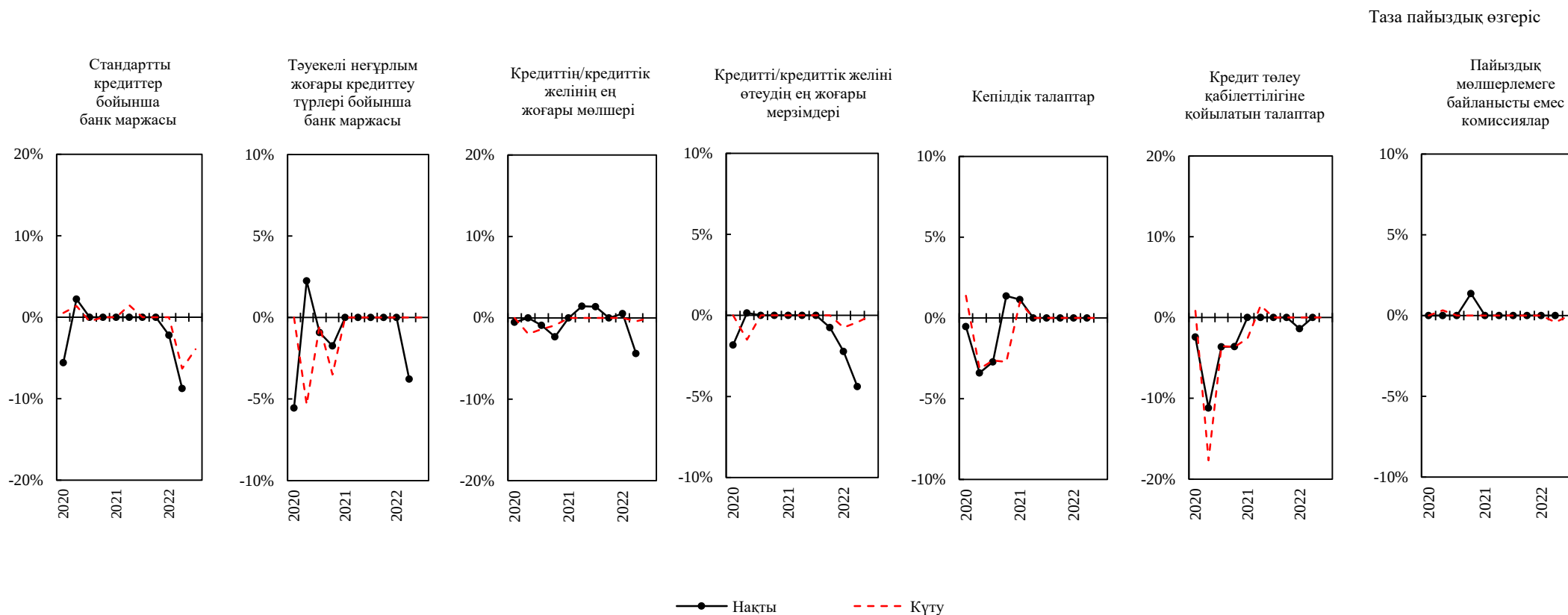
2-сурет. Корпоративтік секторды кредиттеу талаптары

(а) №5 сұрақ: Кәсіпкерлік субъектілерінің кредиттеу талаптары соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше кәсіпкерлік субъектілерінің кредиттеу талаптары келесі 3 айда қалай өзгереді?

(б) Оң таза пайыздық өзгеріс кредиттеу талаптарын жеңілдету белгісі болады.

3-сурет. Кредиттеудің жекелеген талаптары

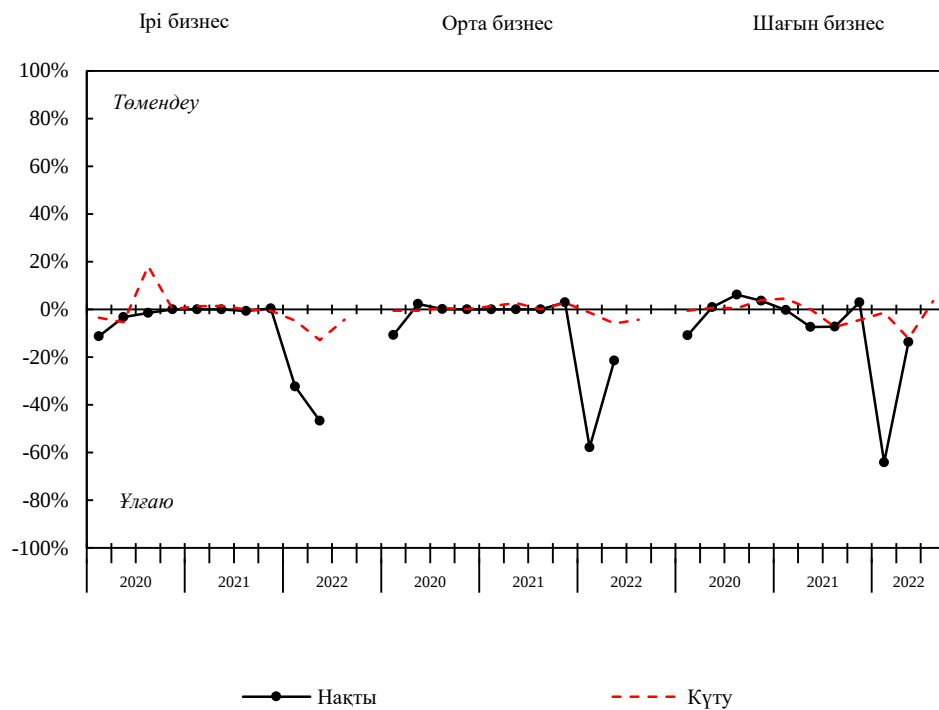

(а) №7 сұрақ: Кәсіпкерлік субъектілерін кредиттеудің төменде келтірілген талаптары соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше кәсіпкерлік субъектілерін кредиттеудің төменде келтірілген талаптары келісі 3 айда қалай өзгереді?

(б) Оң таза пайыздық өзгеріс кредиттеу талаптарын жеңілдету белгісі болады.

4-сурет. Кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемелері

Таза пайыздық өзгеріс

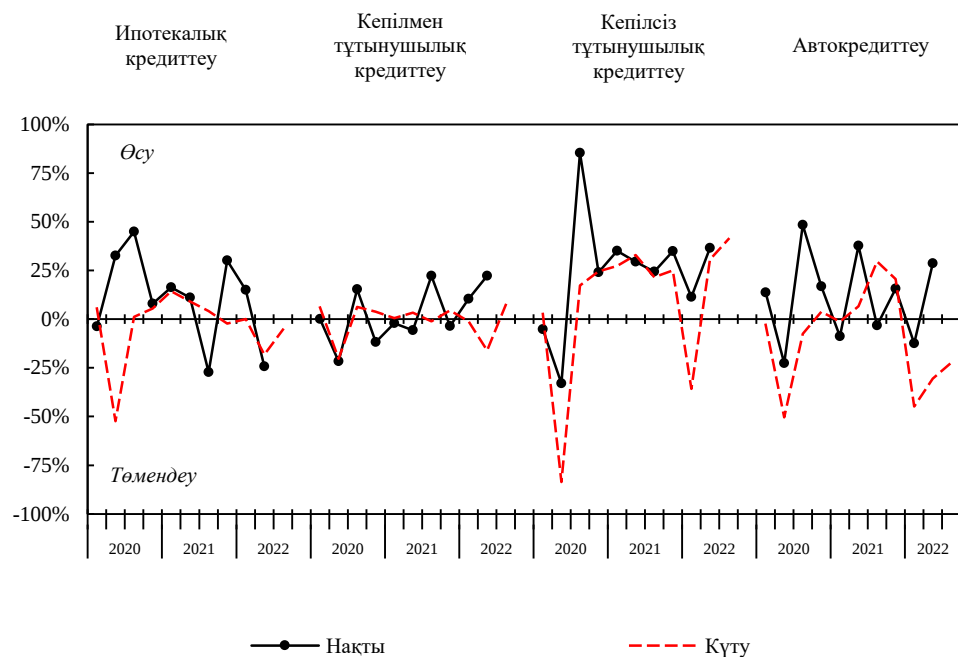

(а) №8 сұрақ: Кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемесі соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемесі келесі 3 айда қалай өзгереді?

(б) Оң таза өзгеріс корпоративтік секторға арналған кредиттеріне сыйақы мөлшерлемелерінің төмендеу белгісі болады.

5-сурет. Жеке тұлғалар тарапынан кредит ресурстарына сұраныс

Таза пайыздық өзгеріс

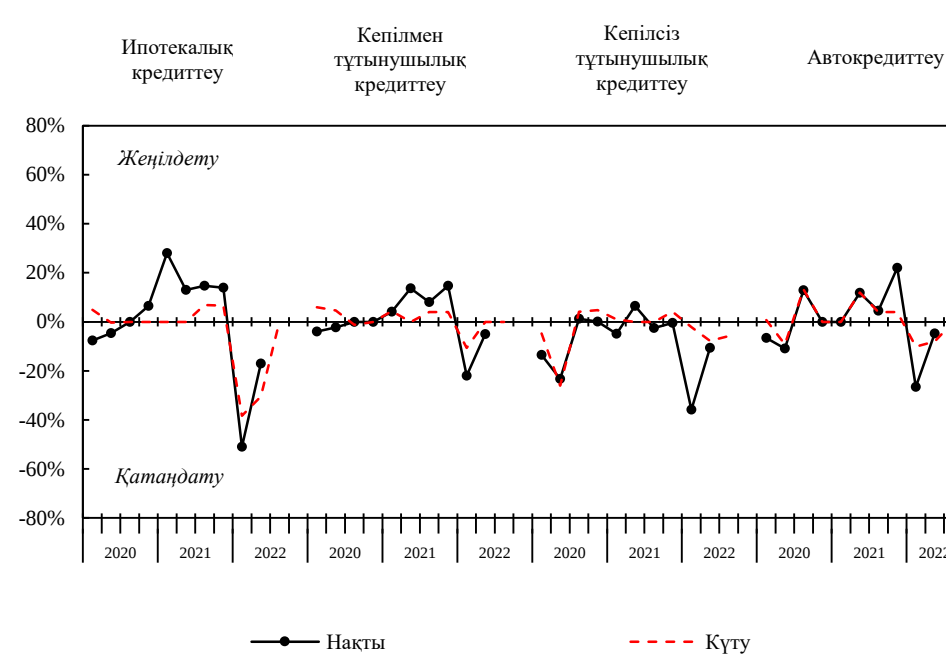

(а) №9 сұрақ: Жеке тұлғалардың кредитке сұранысы соңғы 3 айда қалай өзгерді (маусымдық ауытқуларды қоспағанда)? Сіздің пікіріңізше жеке тұлғалардың кредитке сұранысы келесі 3 айда қалай өзгереді?

(б) Оң таза пайыздық өзгеріс жеке тұлғалар тарапынан кредит ресурстарына сұраныстың ұлғаюының белгісі болады.

6-сурет. Жеке тұлғалардың кредиттеу талаптары

Таза пайыздық өзгеріс

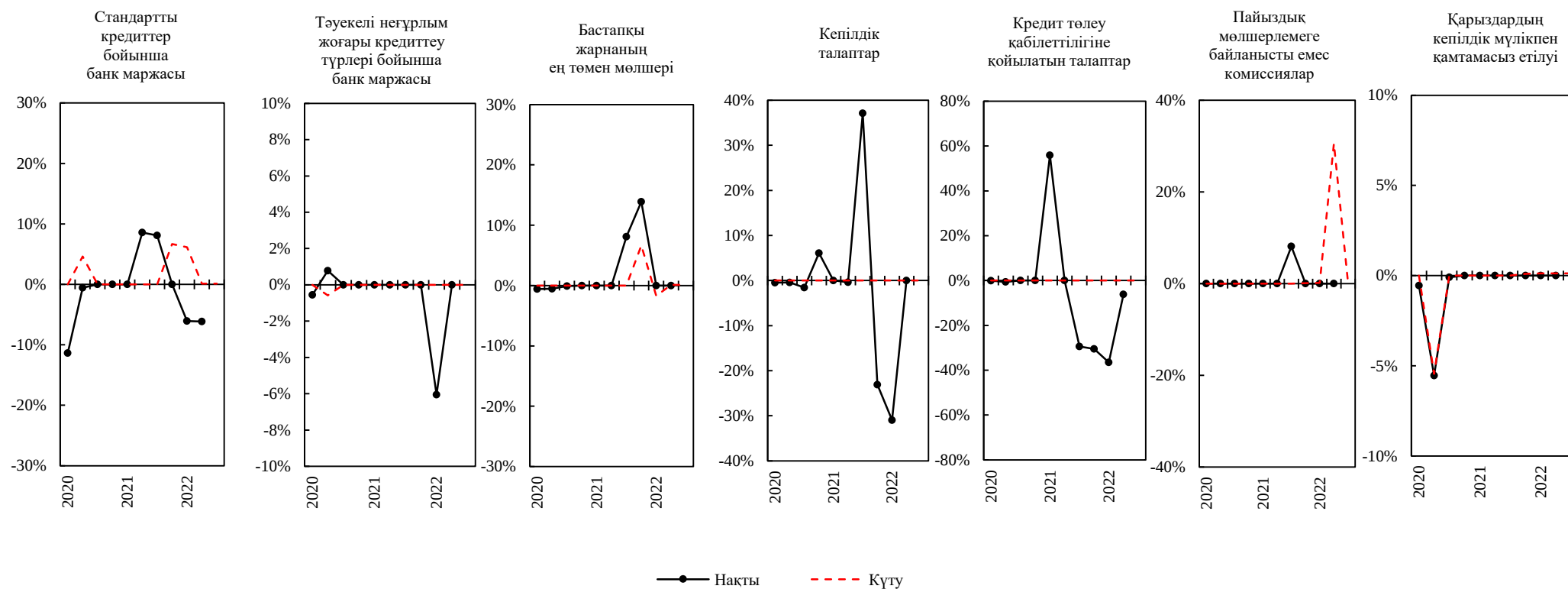

(а) №13 сұрақ: Жеке тұлғаларды кредиттеу талаптары соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше жеке тұлғаларды кредиттеу талаптары келесі 3 айда қалай өзгереді?

(б) Оң таза пайыздық өзгеріс кредиттеу талаптарын жеңілдету белгісі болады.

7-сурет. Ипотекалық кредиттеу талаптары

Таза пайыздық өзгеріс

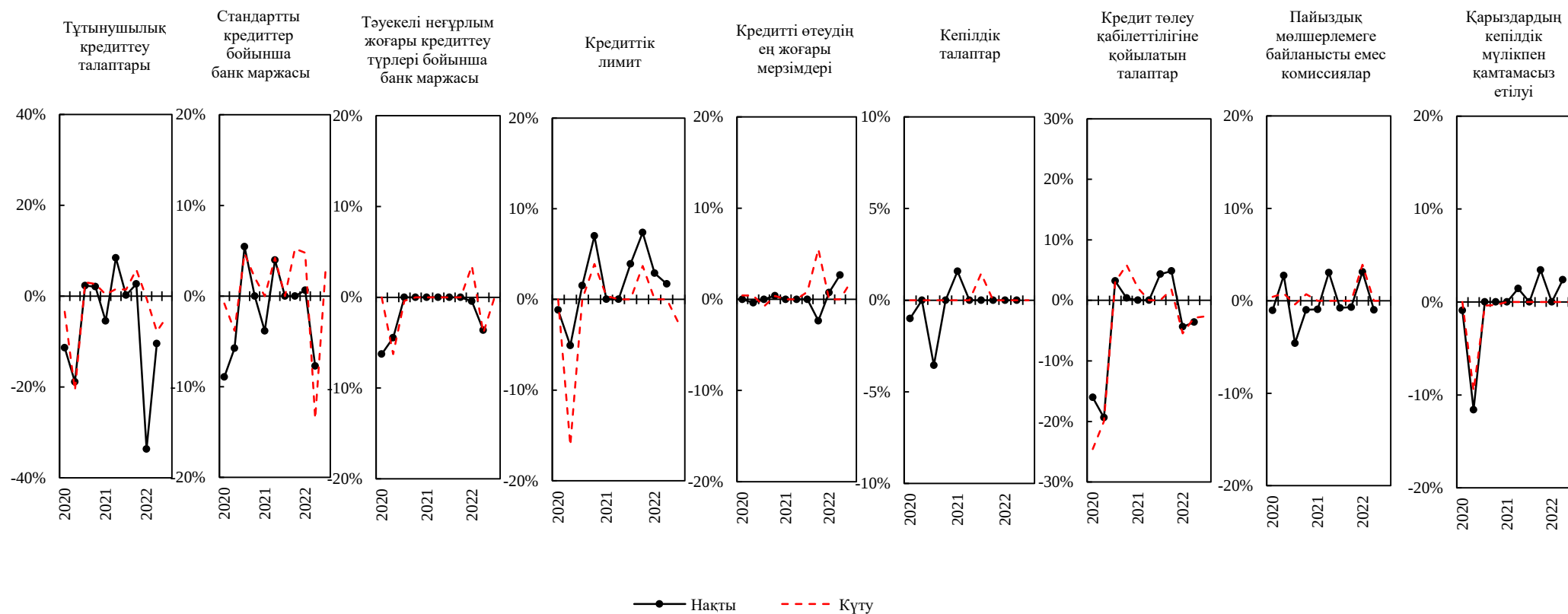

(а) №16 сұрақ: Ипотекалық кредиттеудің төменде келтірілген талаптары соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше ипотекалық кредиттеудің төменде келтірілген талаптары келесі 3 айда қалай өзгереді?

(б) Таза оң пайыздық өзгеріс ипотекалық кредиттеудің талаптары қысқаруының белгісі болады.

8-сурет. Тұтынушылық кредиттеудің талаптары

Таза пайыздық өзгеріс

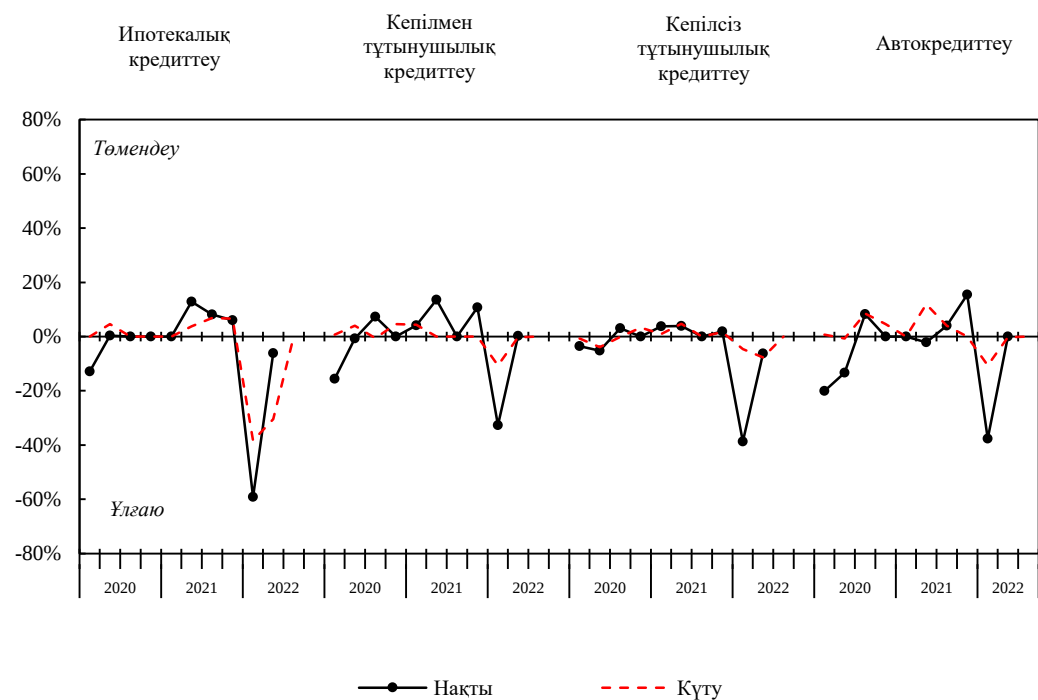
(а) №13 сұрақ: Жеке тұлғаларды кредиттеу талаптары соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше жеке тұлғаларды кредиттеу талаптары келесі 3 айда қалай өзгереді?

№15 сұрақ: Тұтынушылық кредиттеудің төменде келтірілген факторлары соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше тұтынушылық кредиттеудің төменде келтірілген факторлары келесі 3 айда қалай өзгереді?

(б) Таза оң пайыздық өзгеріс тұтынушылық кредиттеудің талаптарын қысқарту белгісі болады.

9-сурет. Кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемесі

Таза пайыздық өзгеріс

- (а) №18 сұрақ: Кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемесі соңғы 3 айда қалай өзгерді?
Сіздің пікіріңізше кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемесі келесі 3 айда қалай өзгереді?
- (б) Таза оң пайыздық өзгеріс жеке тұлғаларға арналған кредиттердің сыйақы мөлшерлемесін төмендету белгісі болады.